

GELSVAS PAUKŠTIS

*

– Pabusk, spintoj įstrigęs paukštis. Plaka sparnais, nori ištrūkti, – močiutė nervingai purtė Gitaną už peties. – Lyg sakalas, gal pelių atskrido?

Neatmerkdamą akių jauna moteris bandė susivokti, apie ką kalba senoji. Tarp drabužių – sakalas? Snūduriuodama regėjo didžiulį paukštį, įsipainiojusį tarp margų, kandžių suvarpytų suknelių, jų dirželių plastikinėmis sagtimis.

– Priemenėje perdegė šviesa. Kelkis, padėk man surasti prožektorių, nekankinsi gi taip visą naktį gyvo padaro, – močiutė nerimo kupinu balsu žadino Gitaną.

– Močiut, ryte patikrinsime, kas ten bilda. Eikim gult.

Prieš panirdama į sapną, girdėjo šlepsėjimą virtuvės link, varstomas priemenės duris, nuspaudžiamo šviesos jungiklio garsą. Kai pramerkė akis, saulė jau buvo aukštai. Greta lovos ant taburetės garavo kakavos stiklinė ir aliejuje apkepta balta duona. Nieko nebuvo girdėti. Ant naktinių marškinių užsimetė striukę, įžengė į priemenę. Tamsios, sunkios, seniai iškeliavusio anapilin kaimyno meistrautos spintos durys buvo praviros ir, Gitanos nuostabai, visos jos lentynos ištuštėjusios: jokių ryšulėlių su senomis sąskaitomis, džiovintomis vaistažolėmis, jokių apdulkėjusių stiklainių, dėžučių su sagomis, siūlais ir dar kažkiuo. Mėtėsi tik kelios apdriskusios virvelės, kuriomis močiutė aprišdavo, apvyniodavo spintos turinį, kad jis nepabirtų, kad pelėms būtų sunkiau prasibrauti.

Kai Gitana pritūpė užsirišti sportinių batelių, jos pirštus netikėtai ėmė lesioti nežinia iš kur atsiradęs gelsvas paukštis. Jo koja buvo pririšta prie virvelės, besirangančios gilyn į spintą.

Tada ji pabudo.

Sapno prasmei išsiaiškinti jai prireiks dešimt metų. Ir vienos nakties – tuo sapnu

pačiai pavirsti.

*

Gitanos močiutė mirė prieš dešimt vasarų, staiga, lyg viską gerai suplanavusi, kaip tik tada, kai dvidešimt šešerių Gitana, baigusi studijas, paniro į savo pirmąjį rimtą darbą – ne į tą, kurio norėjo ar apie kurį svajojo, – bet vis vien mėgino jam atsiduoti, įžiebtį, lyg tą perdegusią priemenės lempuotę, aistrą gyventi: rašė projektus, vykdavo į komandiruotes, net nuėjo į keletą aklų pasimatymų. Močiutė jai vis sakydavo, kad ji privalanti atrasti norą norėti. Gitana žinojo, kad taip jos motinos mama vadina aistrą gyventi, žinojo, kad jos abi, o gal ir ji pati, yra tą aistrą pražiūrėjusios.

Nuo vaikystės Gitana pas močiutę, gyvenančią miškų apsuptame vienkiemyje, kuris, atrodė, tuoj susmegs į žemę su visomis obelimis, vyšniomis, būdomis, šuliniu, triušių narvais, apglostytais lysvių kauburėliais ir miniatiūriniais šiltnamiais, lankydavosi kiekvieną savaitgalį, leisdavo mokyklines atostogas, vėliau – vienišos jaunos moters laisvas savaites ir mėnesius. Astroieškos laikotarpiu, ištisis tris mėnesius, jos pirmą kartą nesimatė taip ilgai – tik persimesdavo keliais švelniais sakiniiais telefonu ir pažadu kuo greičiau parvykti. Močiutės balsas būdavo silpnesnis nei paprastai, bet ji vis turėdavo pasiteisinimą, kad nuvargusi daržuose ar kad šiek tiek sloguoja.

Nusivylusi bevaisėmis pastangomis atrasti savyje norą, aistrą gyventi taip kaip pridera jos amžiaus miesto žmogui, Gitana važiavo tuos įprastus šimtą dvidešimt kilometrų su įprastu troškimu, kuris, močiutės žodžiais, jaunai moteriai nebetinkantis, – užsidaryti nuo viso pasaulio šiltoje troboje ir drauge žiūrėti klaidias muilo operas, vėliau darytis vakarienę ir, išjungus močiutei kambaryje šviesą, prie žvakės, traškančios nuo apdegusių naktinių peteliškių sparnelių, skaityti, kol miegas paskleis sapnus. Tačiau tąkart atvykusi į sodybą rado močiutę per kelis mėnesius suėstą ligos, susitraukusią lyg penkerių metų mergaitę, nešiojamą ant tvirtų slaugės rankų. Tvirtų skausmo rankų.

Senoji atsisakė bet kokio gydymo. Ji neturinti tam laiko, nes ir taip per lėtai gyveno, – ir pridurdavo, kad Gitana taip lėtai negyventų ir negaištų laiko gedėjimui, kad turi kuo greičiau išmokti gyventi be jos, be globojančių jas abi miškų ir laukų. Tačiau Gitana taip ir nesuprato, kur ji būtų galėjusi pavėluoti.

Tas kelias siaubingo merdėjimo savaites ligonė vis prašydavo anūkės atvežti iš miesto ledų. Sakydavo, kad tai vaikystės, nerūpestingumo simbolis, – o iš tikrųjų, kaip vėliau paaiškino slaugė, jai degė visa pilvo ertmė, viduriai, tačiau močiutė atsisakė bet kokių vaistų, kad sąmoninga paliktų Gitaną ir gyvenimą, prabėgusį keliuose užkalbėjimais, maldomis, nuoširdžiu darbu išpuoselėtuose hektaruose.

Šokoladinis plombyras iš artimiausios degalinės vis tolstančiai nuo šio gyvenimo močiutei tapo atsisveikinimu su vaikyste, su saugumo jausmu, su artimiausiu žmogumi ir savimi pačia.

*

Nuo pat mažumės Gitana išgyveno „antrosios sindromą“. Ji, žinoma, pati sugalvojo pavadinimą savo jausenai nusakyti. Namie, mokykloje, kieme – visur ji jautėsi antra: būtų buvusi pirmūnė, jei ne geriau besimokanti bendrą klasė; šeimoje būtų buvusi mylimiausia, jei ne jaunesnis brolis; kieme būtų buvusi aukščiausia, jei ne ilgakojė kaimynė iš antro aukšto; jos plaukai būtų buvę ilgiausi, jei ne mamos liemenį siekianti kasa. Visą gyvenimą buvo antra geriausia draugė, kažkada net antra mylimiausia mergina – po tos kitos, tikrosios gyvenimo meilės. Antra likdavo per trokštamo darbo pokalbius, tad tenkindavosi mažiau patraukliomis pareigomis. Ji susigyveno su tuo, kad stebi svetimus, gaunančius tai, apie ką pati svajojo.

Spragt spragt – girdėdavo rakinamas duris, bet jas pravėrusi rasdavo dar vienas, užrakintas.

Po močiutės laidotuvių Gitana užsirakino nuo viso pasaulio sodyboje. Šimtas dvidešimt įprastų kilometrų ją skyrė nuo kasdienio konkurso, kuris teisingesnis, profesionalesnis, kūrybiškesnis, talentingesnis, turtingesnis, kuris turi daugiau hobių, moterų, vyrų, vaikų, rūpesčių, laisvo laiko, šunų, riedlenčių, *apps'ų*, kelionių, savaitgalio nuotykių, virtualių draugų; kuris nuėjo, nuplaukė, nubėgo, numynė daugiau kilometrų. Nuskrido.

Susitarusi dirbti nuotoliniu būdu, ji paskutinį kartą užrakino savo nuomojamo buto duris ir paskutinįjį – atrakino biuro duris. Žingsniuojant nuo vienu iki kitų durų buvo šiokių tokių užuominų apie „norą norėti“. Žengiant nuo vienu durų iki kitų, Gitana miestą patiko – daug vilties turinčio ir per dieną ją išbarstysiančio ryto gaiva, nepažįstami ją lenkiantys žmonės gatvėje, kavos kvapas. Penktadieniais ji visada

pirkdavo dvi bandeles – vieną sau, kitą – močiutei. Tą spragsinčių spynų penktadienį abi bandeles nusipirko sau. Vieną suvalgė pakeliui į darbą, kitą – sodyboje, taip godžiai, lyg žinodama, kad tai – paskutinis dalykas, jungiąs ją su miestu.

Gitanai dar patiko pasižymėti telefone troleibuso bilietėlį – ji mėgdavo įsigyti bilietėlius per išmaniają programėlę. Šito niekada neužmiršdavo – visada žinojo, kiek jų likę, kada jau reikia pasipildyti. Tai ir buvo jos visas išmanumas: jokių *like'ų*, jokių *storių*, jokio noro sekti kitus ir būti sekamai. Taigi atkarpoje nuo namų iki biuro durų ritualai, panašiai kaip sodyboje, teikdavo jai jaukumo ir kuklios, raustelėjusios laimės. Tik tarp žmonių suvokdavo savo beviltiškumą, nuskalbtų drabužių ir ambicijų blankumą. Nuo vienu durų iki kitų. Spragt užrakinant, spragt atrakinant. Spragt du kartus užrakinant ir dar taukšt uždedant spyną. Nuo viso pasaulio.

Tačiau po to sapno su gelsvuuju paukščiu, kurio, praskriejančio virš laukų, ji visą dieną neramiai akimis ieškojo, kažkas pasikeitė, tik nežinia – močiutės buvusiuose, dabar Gitanai priklausančiuose namuose ar pačioje Gitanoje. Būti vienai vidury dangų paremiančių miškų pasidarė kiek nejauku, neberado sau vietos, jautėsi besiblaškanti iš kampo į kampą, kaip tas paukštis sapne, su nuojauta, kad kažkas turi nutikti – susitaikymas su širdgėla, o gal išsilaisvinimas?

Tą dieną pabudusi ilgai neatidarė langinių, neskynė gėlių kambariui papuošti, tvaksinčia širdimi varstė senų spintų, kambarėlių duris, uždegė visas šviesas ir jautė, lyg karšto oro srovė ją stumtų lauk. Nesinorėjo net prisėsti, atrodė, lyg viskas apraizgyta plikais elektros laidais, kurie prisilietus išsvies ją iš trobos. Tik vakare, kai leidžiantis saulei miškai ir dangus šiek tiek atsitraukė, leisdami Gitanai įkvėpti pilnus plaučius oro su mažytėmis, šviesos link besiveržiančiomis muselėmis, ji suprato, kad praėjo lygiai dešimt metų nuo močiutės mirties.

Tiksliau, išgirdo per televiziją: vakaro žiniose pranešė, kad nuo garsios svaigalų perdozavusios popatlikėjos mirties praėjo dešimtmetis. Dešimt apsunkusių liepų, lyg motinų skausmingomis nuo pieno pertekliaus krūtimis, perėjo per sodybos kiemą, per Gitanos širdį. Tą karštą vidurvasario dieną, kai močiutė amžiams užmerkė akis, per vakaro žinias buvo guodžiamas jaunos, vos dvidešimt septynerių sulaukusios atlikėjos gedintis pasaulis, kuriam stigs jos muzikos. Ant taburetės greta lovos tirpo nebaigtas valgyti šokoladinis plombyras su dar šiltu nuo močiutės kvapsnio šaukšteliu.

Močiutė buvo vienintelis žmogus, kuriam Gitana jautėsi esanti pati svarbiausia. Jos namai, į kuriuos vaikystėje ją atveždavo mama vyšniniu opeliu, o vėliau atvairuodavo

pati, iš karto apgaubdavo lyg mylimojo rankos ir „antrosios“ užkeikimas išsisklaidydavo, išsigalvotas antrosios sindromas prarasdavo galias. Čia ji jautėsi laukiamiausia, protingiausia, gražiausia, labiausiai globojama. Tai buvo jos vaikystės namai ir jos gedulo prieglobstis. Jūdviejų slėptuvė. Spragt.

Tik šiandien, tarsi audringų šermenų sukeltas regėjimas, atėjo suvokimas, kaip vis dėlto smarkiai ji visus tuos metus klydo galvodama, kad buvo svarbiausia močiutei, kad tie namai buvo jos namai. Juk močiutė – ne jos mama, o jos motinos mama. Tikroji motina ant Gitanos lyg sužeistas šuo staugdavo, trunkydamosi durimis: „Važiuok tu į tą kaimą ir niekad nebegrižk.“ „Nemyli tu manęs“, – sakydavo jai motina. Spragt, spragt, spragt. Užrakintos durys iš pavydo ir skausmo net laidotuvėse nepasirodžiusiai, mirties metines ignoruodavusiai, atvykdavusiai kartais dieną, savaitę anksčiau ar vėliau. Iš principo – kad nepalengvintų Gitanai kančios, o gal kad nepasunkintų savosios, vargšė mama – viena ją augino, o vėliau skirtingiems vyrams gimdė vaikus, spragt. O kaip močiutės atsisakymas gydytis? Tai buvo pats tikriausias įrodymas, kad močiutė Gitanos niekad ir nemylėjo, kad norėjo palikti ją vieną, prieš tai dar ir uždrausdama gedėti, lyg būtų svetimas žmogus.

Gitana svaigo ir duso lyg nuo degtinės prie pigia žuvimi ir liežuviais nukrauto gedulingų pietų stalo. Prieš akis vėrėsi suvokimas, kad tas raginimas ieškoti aistros, atrasti norą panorėti kažko kito, o ne to, močiutės žodžiais tariant, betikslio atsiskyrelės tūnojimo, buvo ne kas kita, kaip mėginimas jos, Gitanos, čia įsišaknijusios, atsikratyti.

Vienatvė ir svetimumo jausmas ėmė smaugti, per stuburą tarsi nusitiesė greitkelis, kuriuo nesustabdomu greičiu zujo mašinos, viskas aplink ir viduje vibravo, o dangus vis leidosi žemyn.

Gitana pabudo nuo sopulio – gėlė kiekvieną odos lopinėlį, kiekvieną raumenėlį. Ji negalėjo pajudėti, tik klausėsi savo prisiminimų, drumsčiančių, paneigiančių vakarykštį, rodos, tokį skaidrų suvokimą.

Atsimenu, kaip man mažai išvirdavai kakavos ir ją abi gerdavome ant apsilauptosios mėlynos taburetės.

Atsimenu, kaip apsimesdavau mieganti, kai skambindavo mama, nes bijodavau, kad praneš atvažiuojanti manęs pasiimti.

Atsimenu, kaip nukritau nuo kėdės, ant kurios tu neleidai lipti, ir prasiskėliau galvą. Kaip tu tada verkei kartu su manimi, tepdama žaizdą jodu.

Atsimenu, kaip laukdavai su rūpesčio raukšle kaktoje prie kelio į sodybą, kai ilgiau pasibastydavau prie upės.

Atsimenu, kaip prigalvodavai man mažų darbelių, kad galėčiau jaustis tau reikalinga pagalbininkė.

Atsimenu, kaip susiglausdavome nugaromis man kaskart atvykus, kad įsitikintumei, jog dar tavęs nepraaugau.

Kaip įduodavai specialiai man nupintą krepšelį braškėms iš daržo parsinešti.

Kaip minkydavome tešlą, aš – mažame dubenėlyje, o tu – dideliame.

Kaip valgydavome rūgščias spanguoles, kaip sutarkuodavai morkas ir užberdavai ant jų cukraus.

Kaip pasakodavai apie savo skaitytus meilės romanus ir prašydavai pabaigti juos skaityti, nes tau akys įskaudo.

Kaip ateidavai prieš miegą ir paklausdavai, gal noriu miegoti pas tave kambaryje, nes šalta po vieną.

Kaip tylu būdavo, kai mudvi sėdėdavome, tik tikėjimas nuo sienos primindavo, kad esame ne vienos, kad esti laikas.

Kad laikas baigiasi.

Spragt.

Staiga pyptelėjo telefonas, pranešdamas apie atėjusią žinutę. Ir tik jį čiupdama Gitana pamatė, kad jos ranka apaugusi plunksnomis. Iš tiesų – visas kūnas apaugęs gelsvomis plunksnomis. Jos ilgėjo, o skausmas traukėsi. Veidrodyje ji išvydo aplink akis dvi apskritas gelsvas dėmes, kurios plėtėsi. Juto, kaip akys siaurėja, lūpos kietėja, pažastyse kyla milžiniška jėga. Sumosavo rankomis, virtusiomis sparnais, nušluostydama dulkes nuo senų nuotraukų, apšviestų tris moterų kartas regėjusios, tik nežinia ar viską menančios lempos palubėje.

Savo paukščio pėdomis, dar sunkiai išsilaikančiomis ant žemės, žengtelėjo keletą žingsnių durų link. Dangus, atrodė, jau remiasi į kaminą, miškai jau žengia į bepročių bijūnų darželį. Dar kartą suplasnojo ir sklėsdama virš savo vaikystės, vėliau – širdgėlos namų, ji matė iš paukščio skrydžio prie degalinės į mašinos dureles atsirėmusią, galvą užvertusią moterį ilga kasa.

– Plėšrūnas. Sakalas. Išsiruošė į medžioklę, – sėsdama į mašiną burbtelėjo ilgakasė ir, atsikandusi šokoladinio plombyro, dieną vėliau, nei vertėjo, pasuko vyšninį opelį keliukan sodybos link – pas dukrą, spėjusią pavirsti sapnu.